

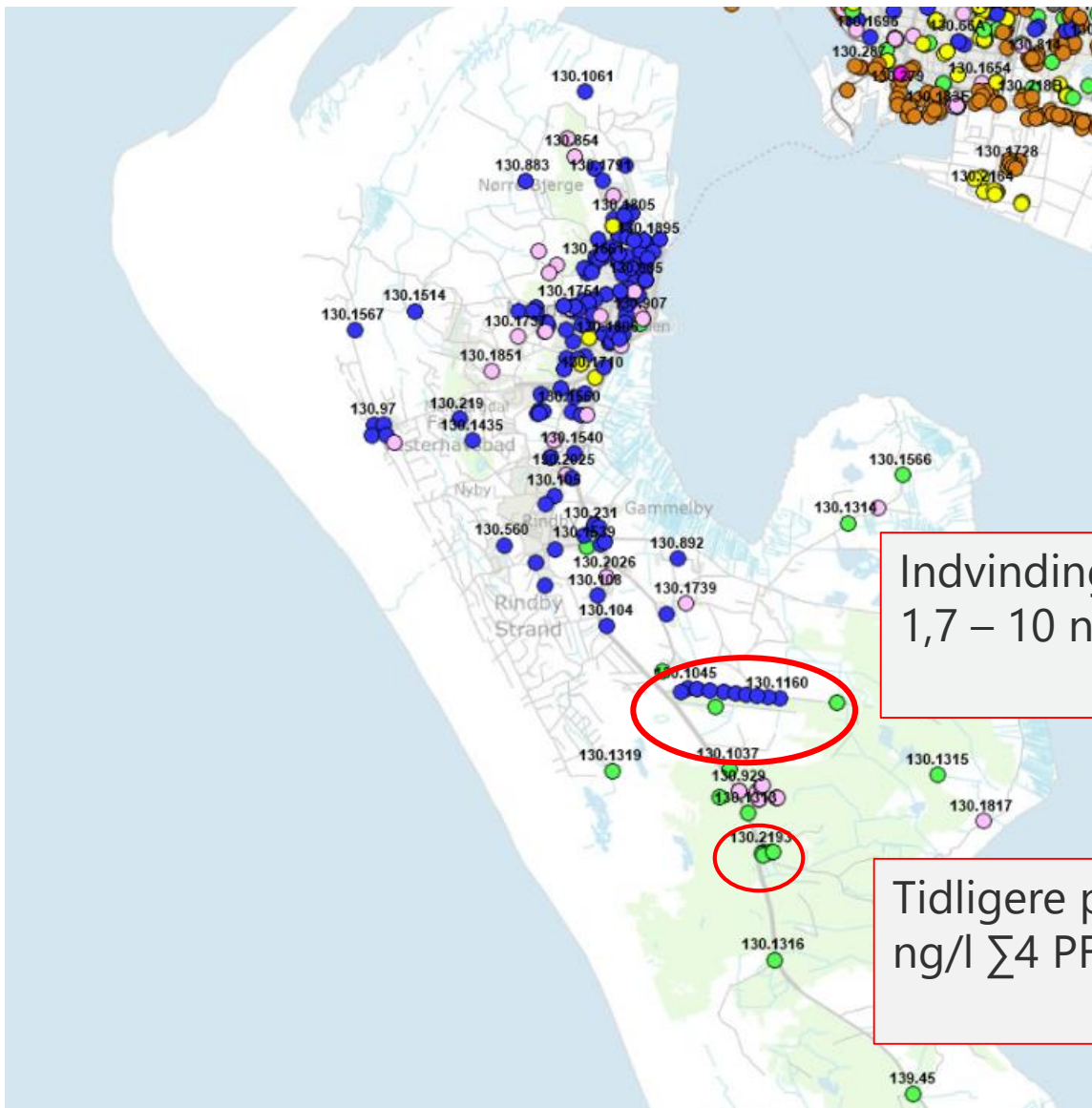
Kan PFAS virkelig spredes fra havet til grundvand?

ATV Vintermøde 5. marts 2024

Anne Bomann Henriksen, Søren Rygaard Lenschow

05-03-2024

Baggrund: PFAS påvist ved Fanø vandværk

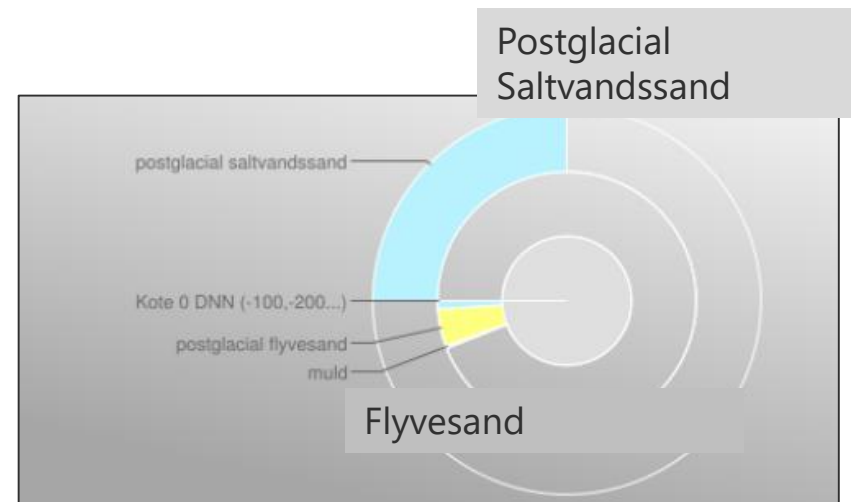
Boringer filtersat 22-33 m u.t.

Hvor kommer forureningen så fra?

Fanø vand har ionbytter anlæg så der ikke er PFAS i drikkevandet

Indvindingsboringer
1,7 – 10 ng/l $\sum$ 4 PFAS ng/l

Tidligere planteskole 11-38
ng/l $\sum$ 4 PFAS ng/l

Hvor kommer PFAS i havet fra?
Og hvor meget er der?

Havvand – kystnært og Nordsøen

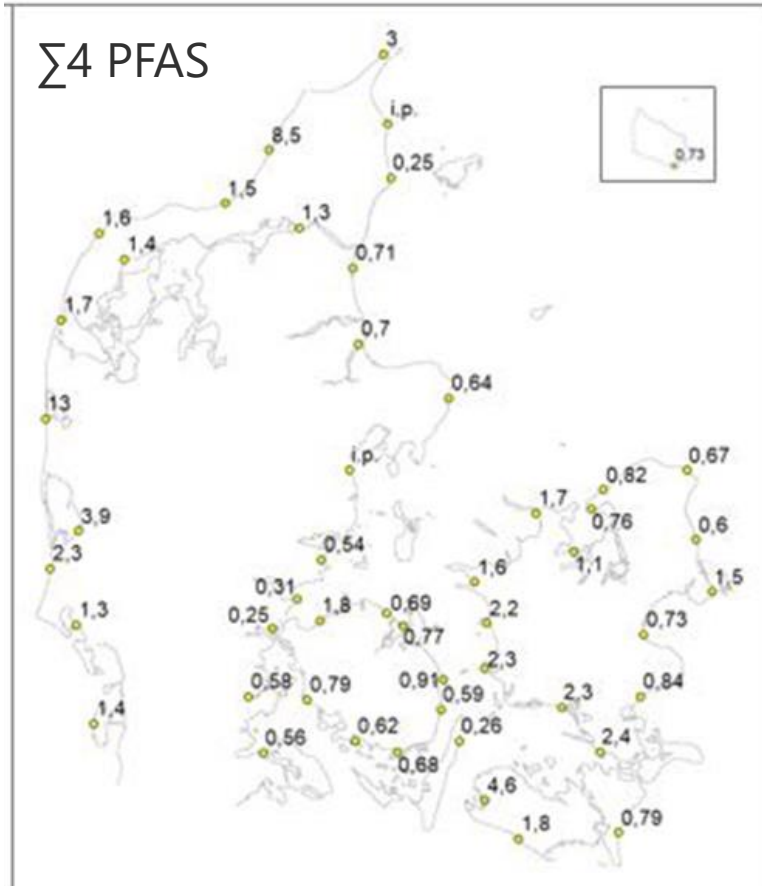

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Badevand Miljøstyrelsen juli 2022

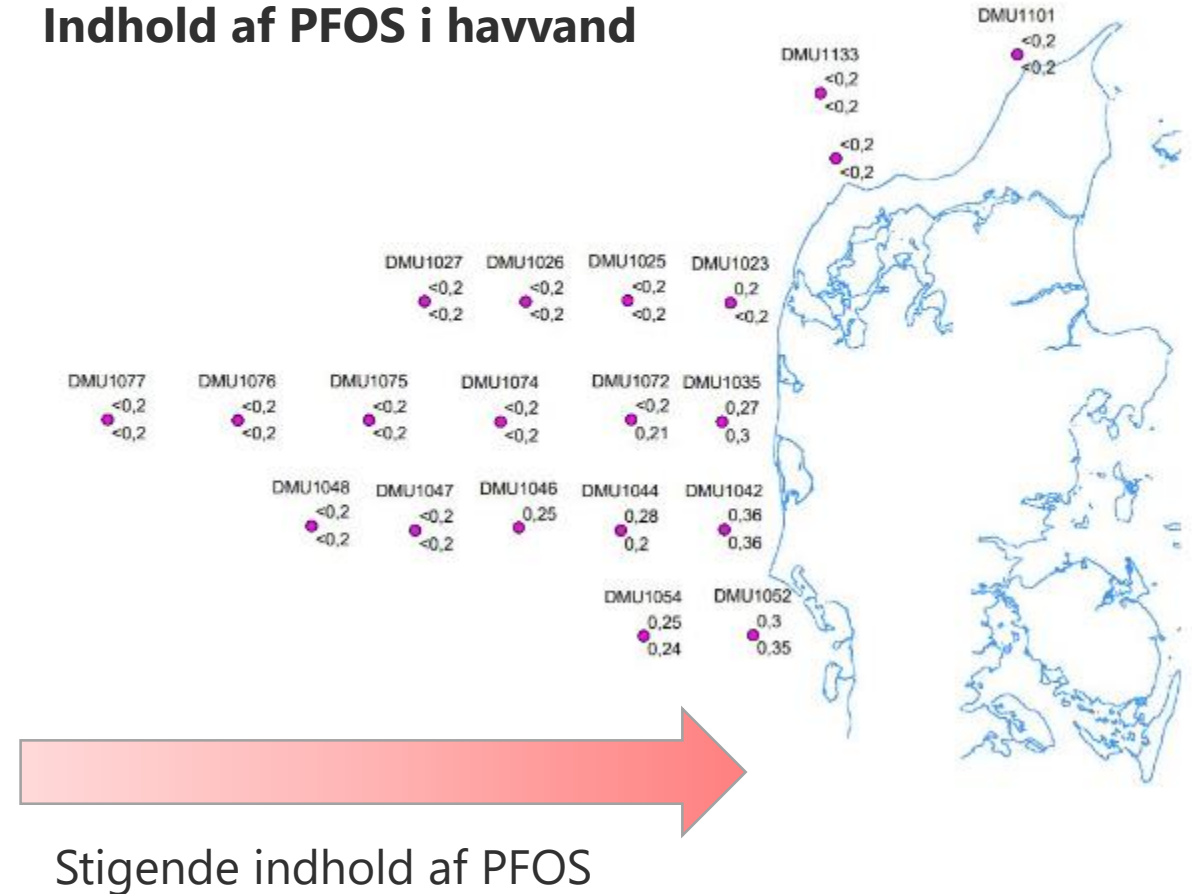
Højeste indhold forekommer på Vestkysten og Vestsjælland

$\Sigma 4$ PFAS

Undersøgelse havvand i Nordsøen (2022)

Indhold af PFOS i havvand

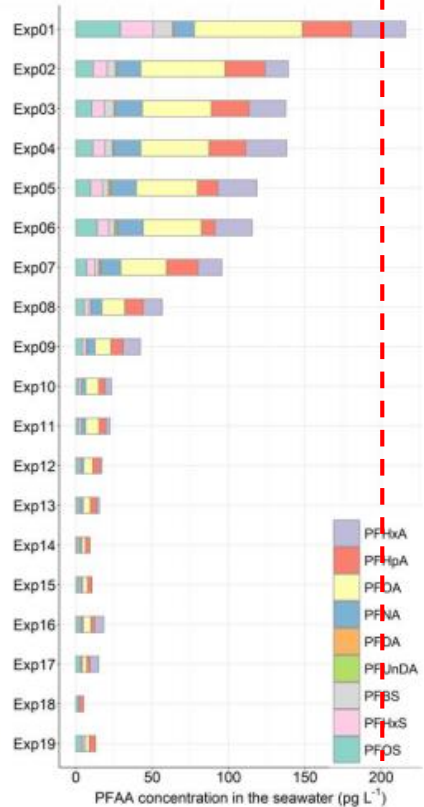
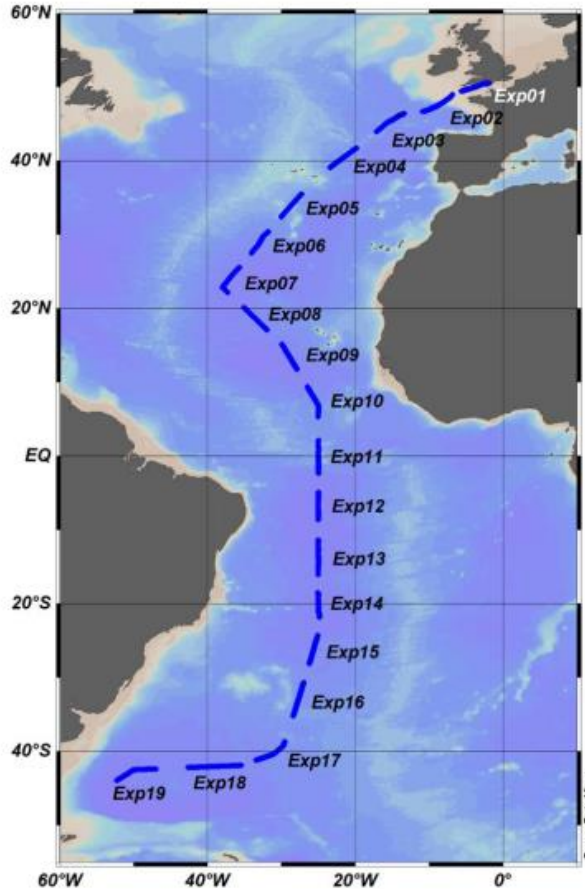

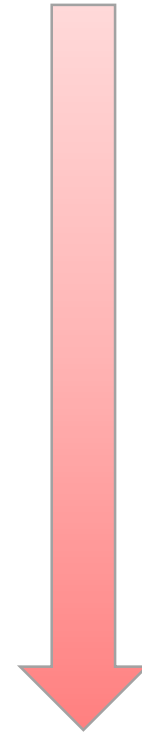
PFAS findes overalt i havet

Seawater measurements

Detektionsgrænse
danske undersøgelser

Markant fald i indhold syd for ækvator

Kilder til PFAS i havet

Havstrømme Nordsøen
Hvas et al, 1998

Lokale kilder

- Forurenede grunde → depoter, lossepladser, brandøvelsespladser og industrigrunde
- Udledninger fra industri, via rensningsanlæg mv.

Regionale kilder – Nordsøen

- Rensningsanlæg, depoter, industri m.fl.
- Afkast fra affaldsforbrænding
- Olieindustri (platforme med brandøvelser m.v.)
- PFAS-produktion i England, Tyskland, Holland og Belgien
- Nedbør?

Kortlagte PFAS forureninger
The Forever Pollution Project

Hvad sker der når det blæser?

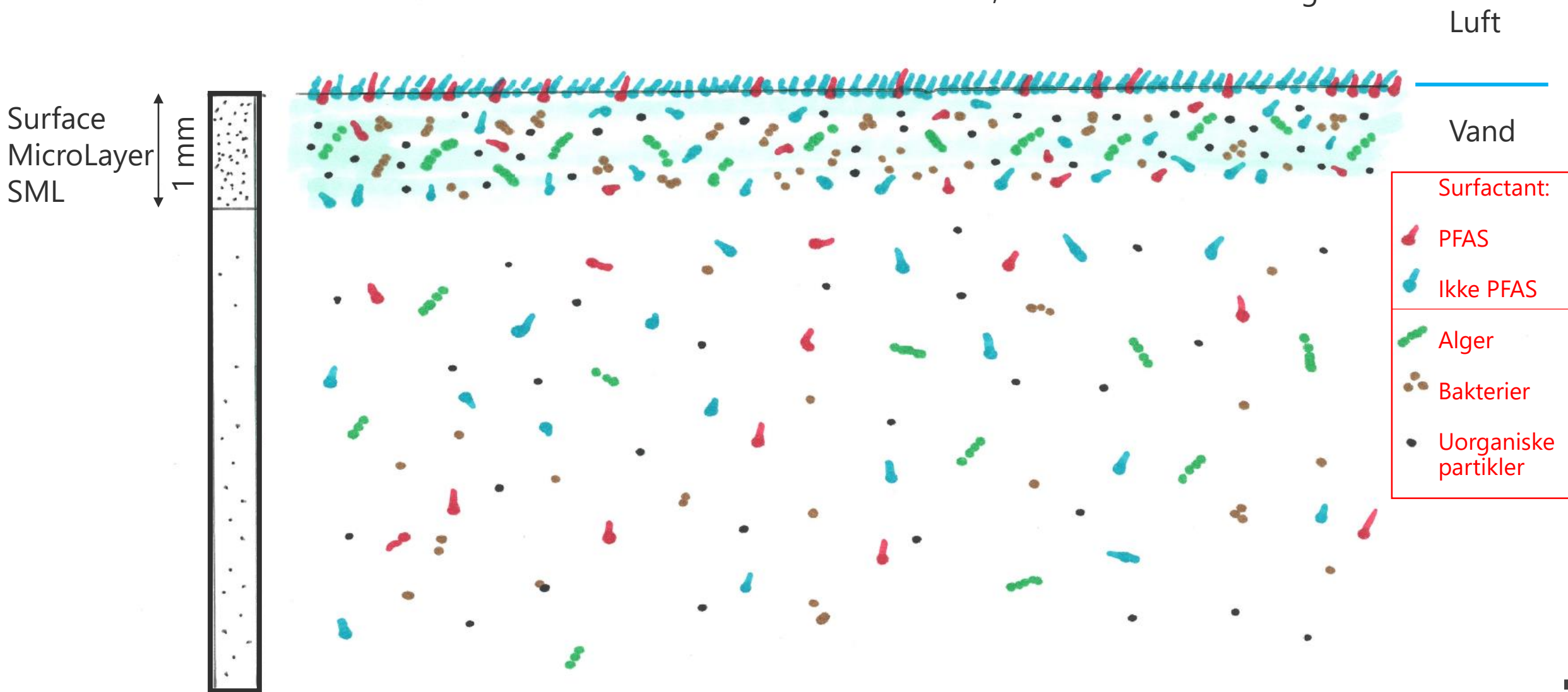

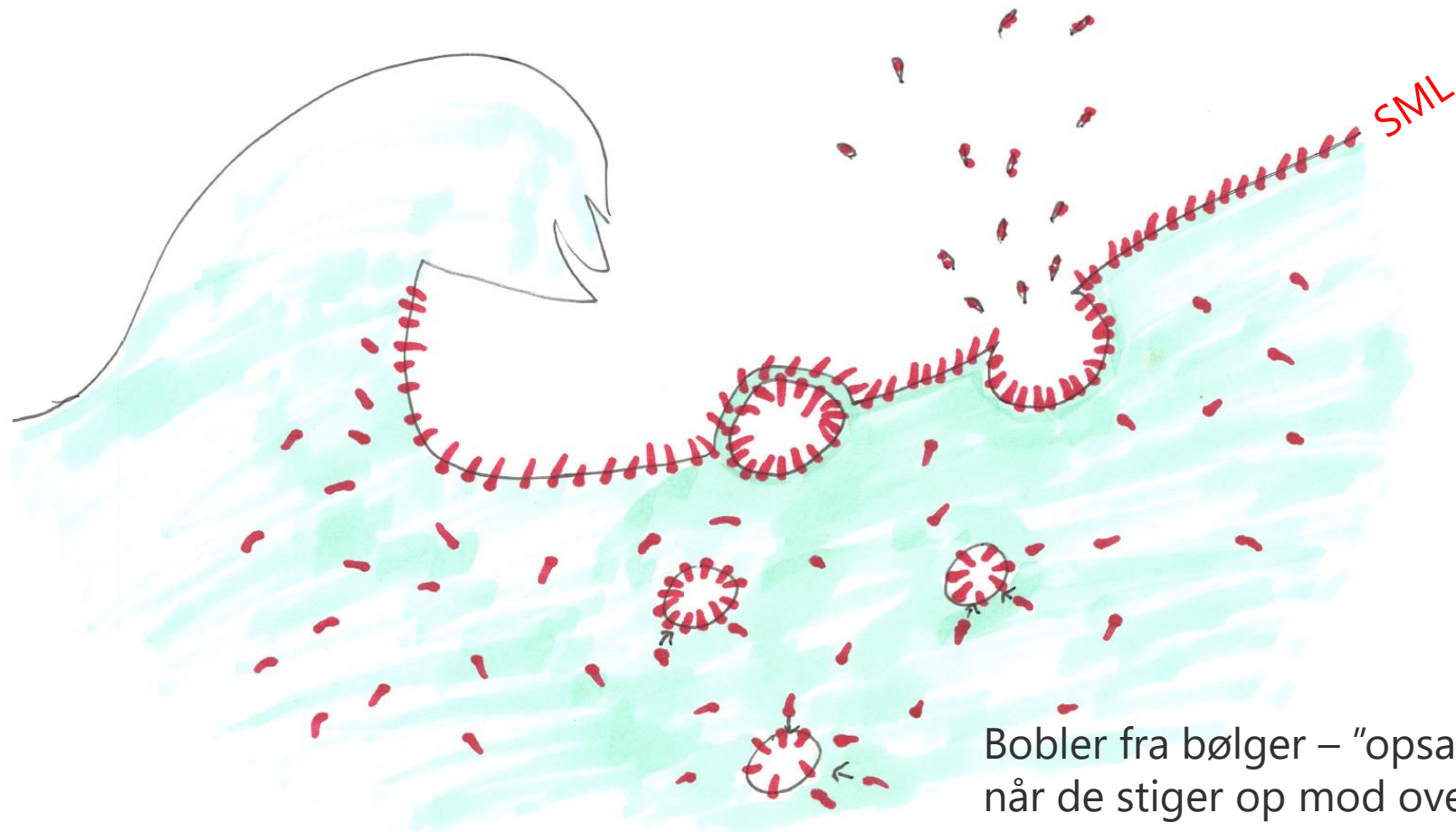
Surface MicroLayer - SML

Opkoncentrering af PFAS, andre surfactants, bakterier mv. i mikrolag

Med inspiration fra: Wurl, O, et al 2017 Sea surface microlayer in a changing ocean – A perspective. *Elem Sci Anth*, 5: 31, DOI: <https://doi.org/10.1525/elementa.228>

Bobler og aerosoler i havet

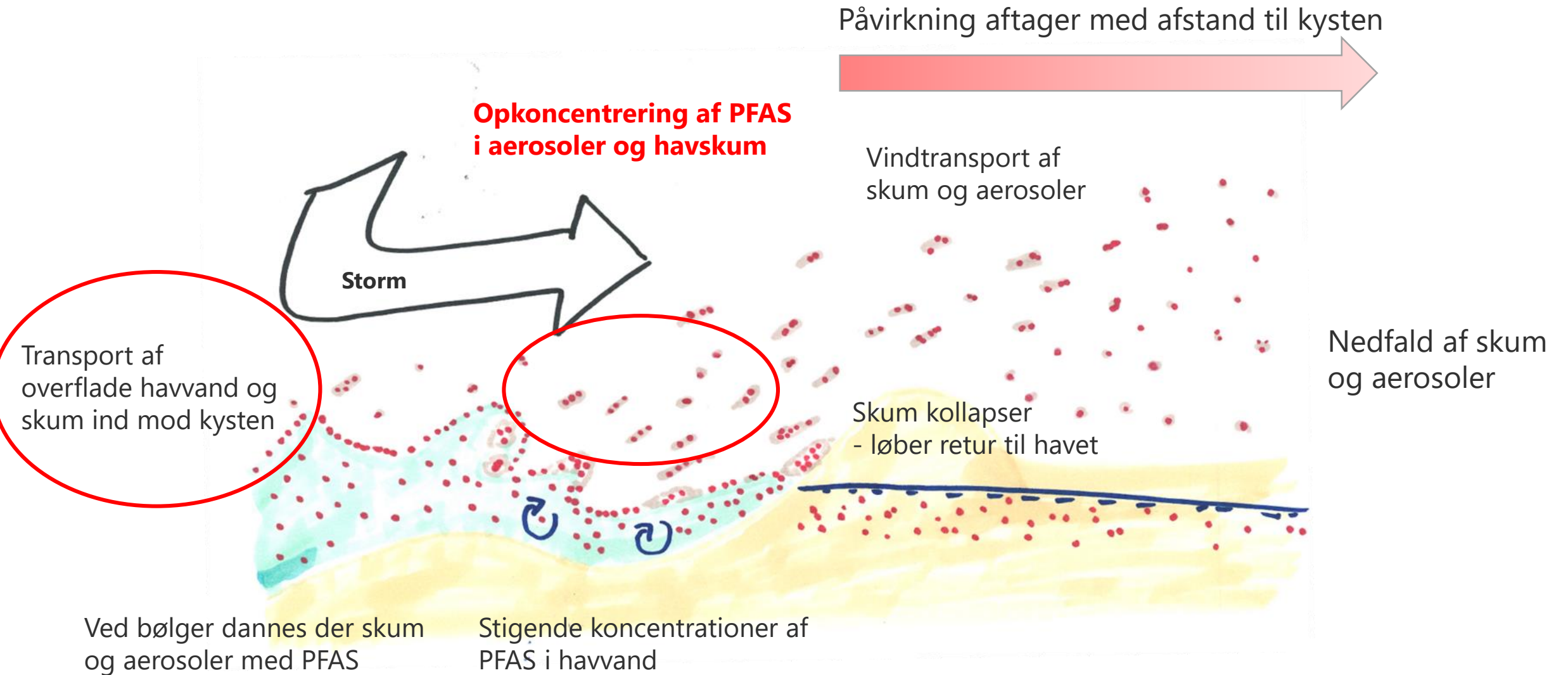

Modificeret fra: J.H. Johansson et al,
2019: *Environmental Science:
Processes & Impact*, Issue 4, 2019

Bobler fra bølger – "opsamler" PFAS
når de stiger op mod overfladen

Spredning af PFAS fra havet til land under storm

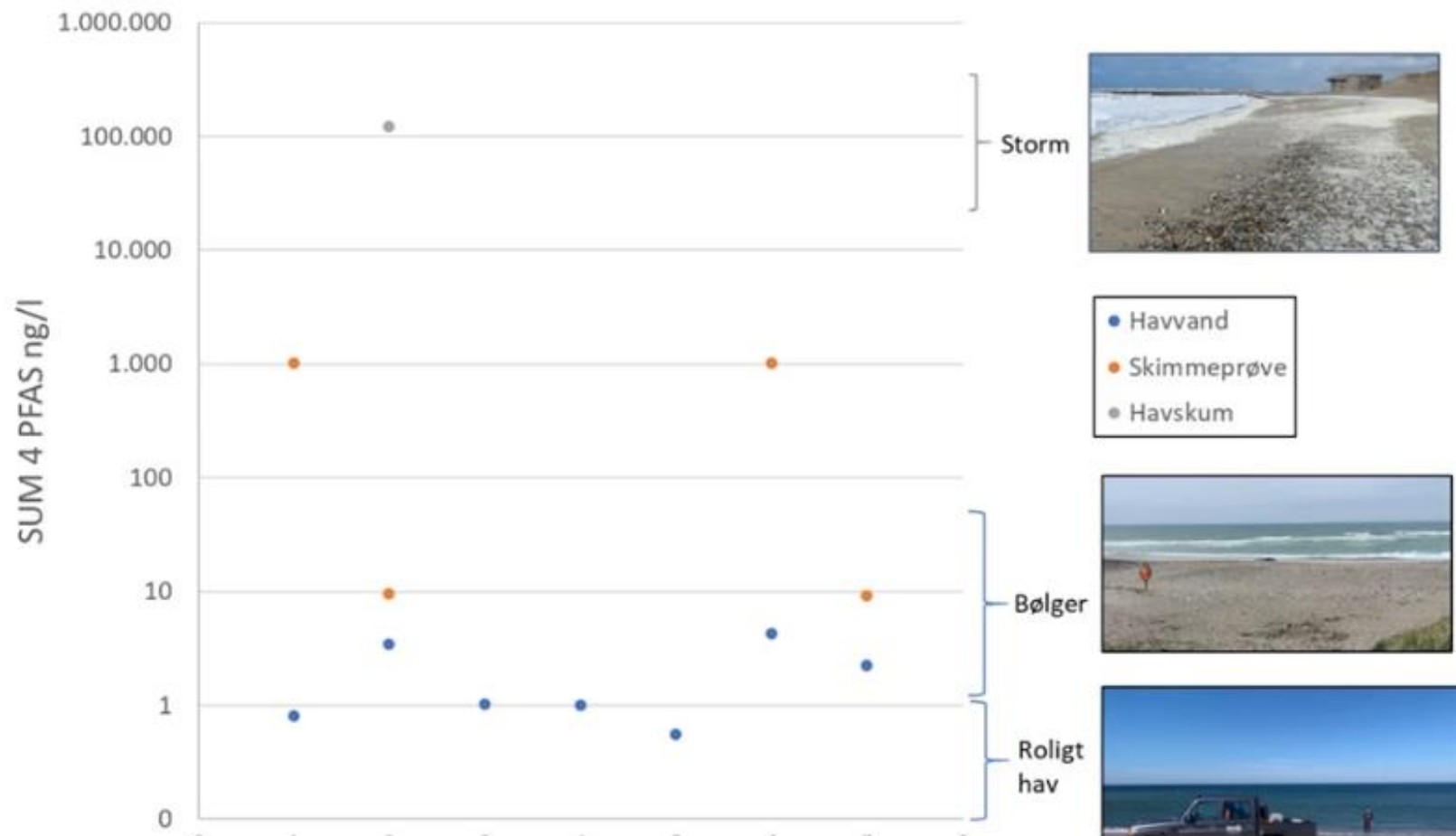
Undersøgelser i Danmark og udlandet

Indhold i havvand, mikrolag og havskum

Undersøgelser udført af Lemvig Kommune og Region Midtjylland

Figur 1: Fund af PFAS i havvand, mikrolag (skimmeprøver) og havskum. Bemærk y-aksen er logaritmiske skala

Udenlandske erfaringer

Luftmålinger i Belgien (Flandern)

Tabel 4: Gemiddelde concentratie (in ng/m³) van Σ PFAS en EFSA-PFAS in zwevend stof op de twee meetlocaties.

	Zoute 2		Duinbergen	
	Σ PFAS	EFSA-PFAS	Σ PFAS	EFSA-PFAS
Gemiddelde (ng/m ³)	0,219	0,082	0,136	0,035
Minimum (ng/m ³)	0,145	0,065	0,101	0,020
Maximum (ng/m ³)	0,387	0,105	0,221	0,075
Mediaan (ng/m ³)	0,167	0,078	0,117	0,022
Aantal metingen boven LOQ (op totaal van)	6 (6)	6 (6)	5 (5)	5 (5)

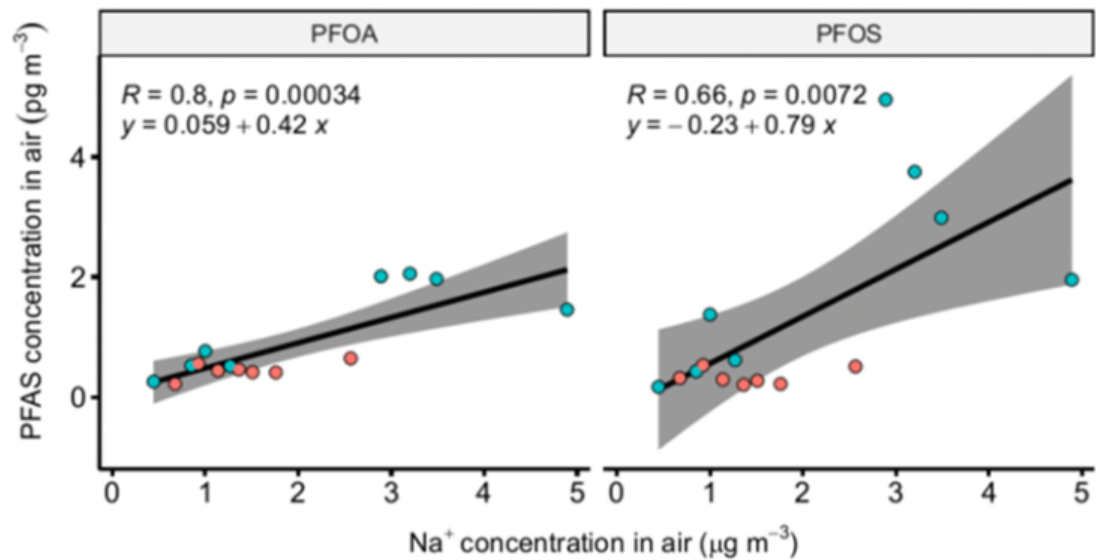
Tabel 5: Gemiddelde depositie in ng/m²/dag voor de belangrijkste PFAS-componenten en de som van PFOA, PFNA, PFHxS en PFOS op de 2 meetlocaties.

	Zoute 2		Duinbergen	
	Σ PFAS	EFSA-PFAS	Σ PFAS	EFSA-PFAS
Gemiddelde (ng/m ² /dag)	80	61	68	56
Minimum (ng/m ² /dag)	28	4	21	11
Maximum (ng/m ² /dag)	185	160	165	144
Mediaan (ng/m ² /dag)	71	61	43	34
Aantal metingen boven LOQ (op totaal van)	4 (4)	4(4)	4 (4)	4 (4)

Udenlandske erfaringer

- Stockholm Universitet og KWR i Holland har påvist sammenhæng mellem indhold af PFAS og Na^+

Relationships between PFAS and Na^+ concentrations measured in air samples collected in Wijk aan Zee (green) and Nes (red)

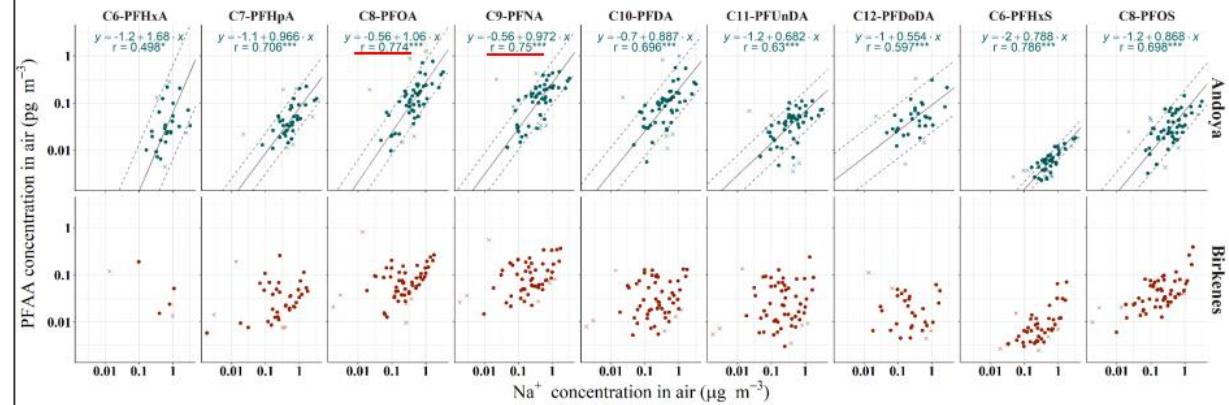
PFAS in sea-spray aerosols, BTO, June 2023

Results – Correlations between PFAAs and Na^+

• Andøya

- Significant correlations ($p < 0.05$) between PFAAs and Na^+ were observed for both PFCAs and PFSAAs
- Among the PFCAs, PFOA and PFNA have the strongest correlation with Na^+

Sha et al. (unpublished) 17

Stockholm Universitet v. prof. Ian Cousin

Undersøgelse på Fanø

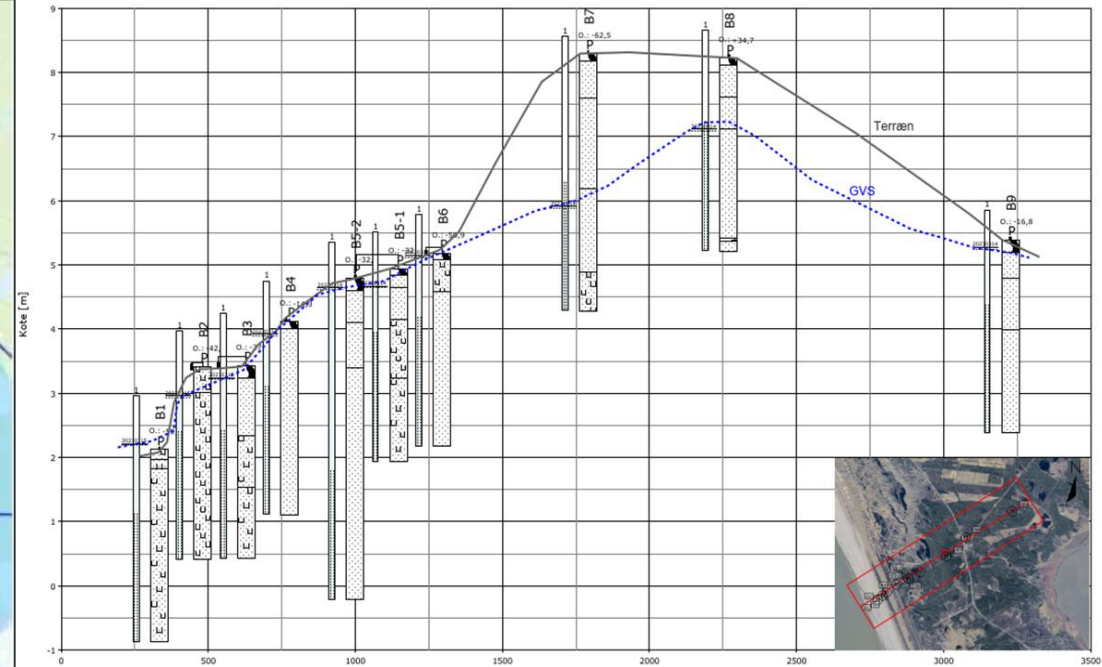
Den Syddanske Udviklingspulje – Region Syddanmark

Fanø Vandværk © Peter Øvad Halkjær DR-Syd

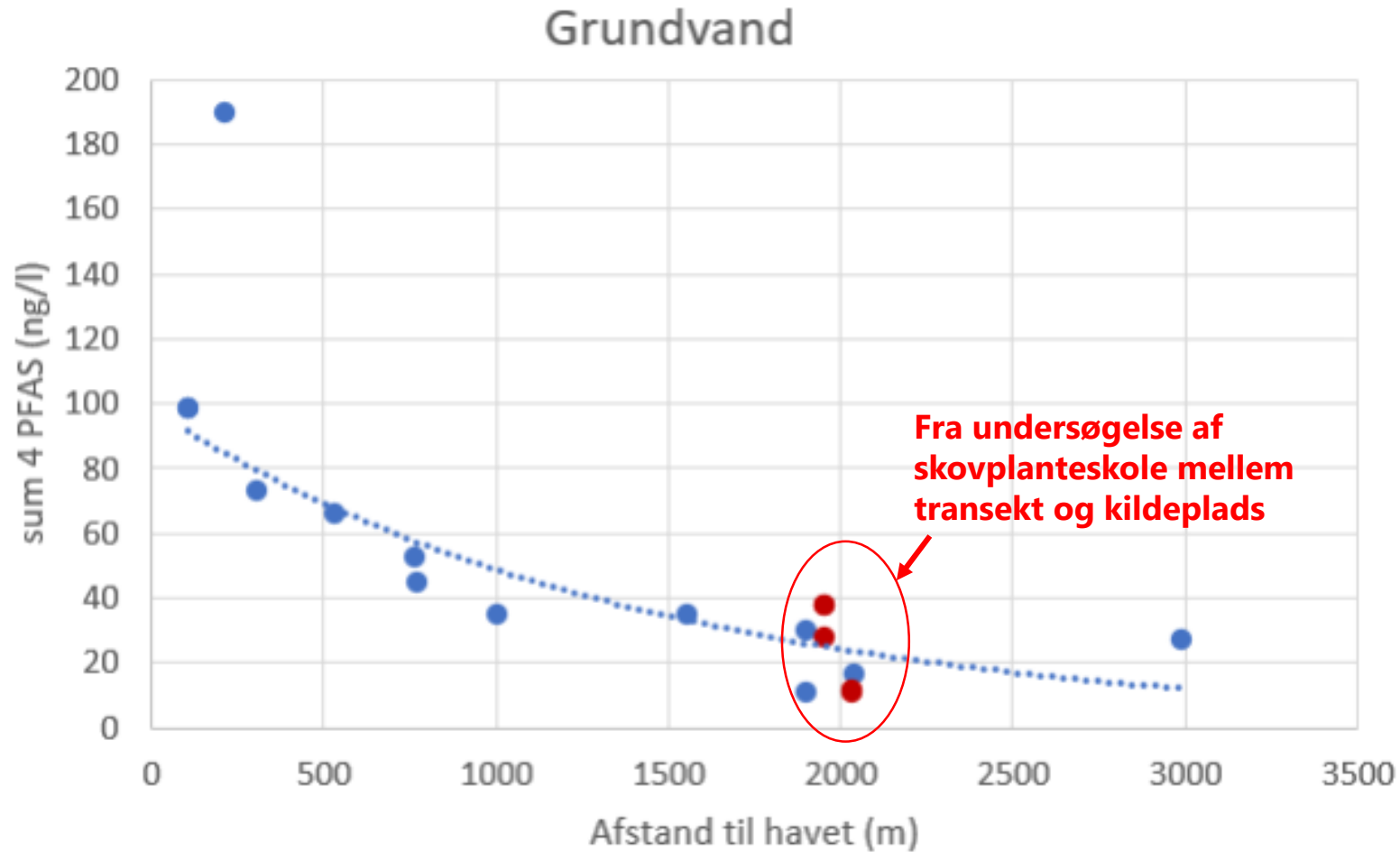
Fanø – undersøgelse 2023

Den Syddanske Udviklingspulje – Region Syddanmark

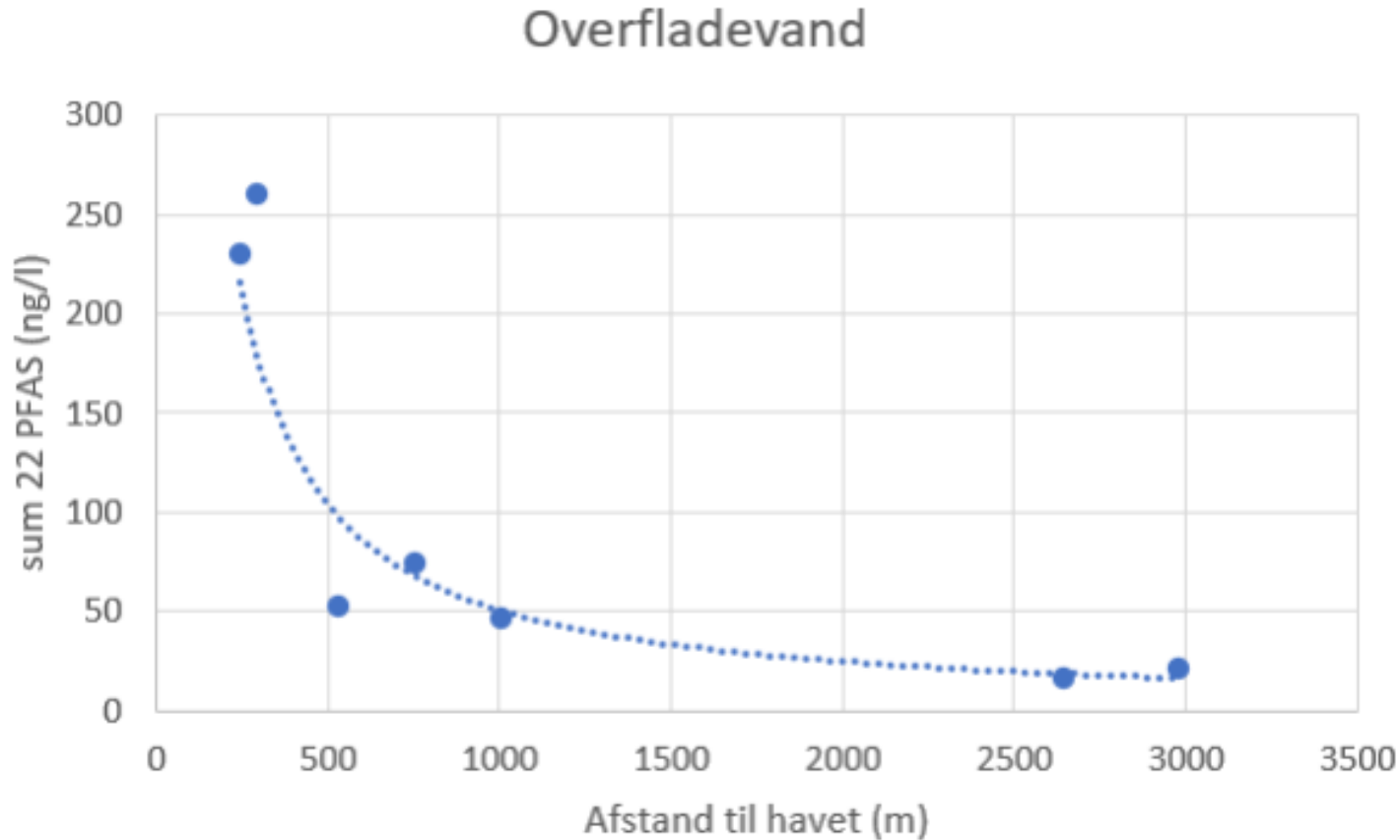

Fanø – grundvand

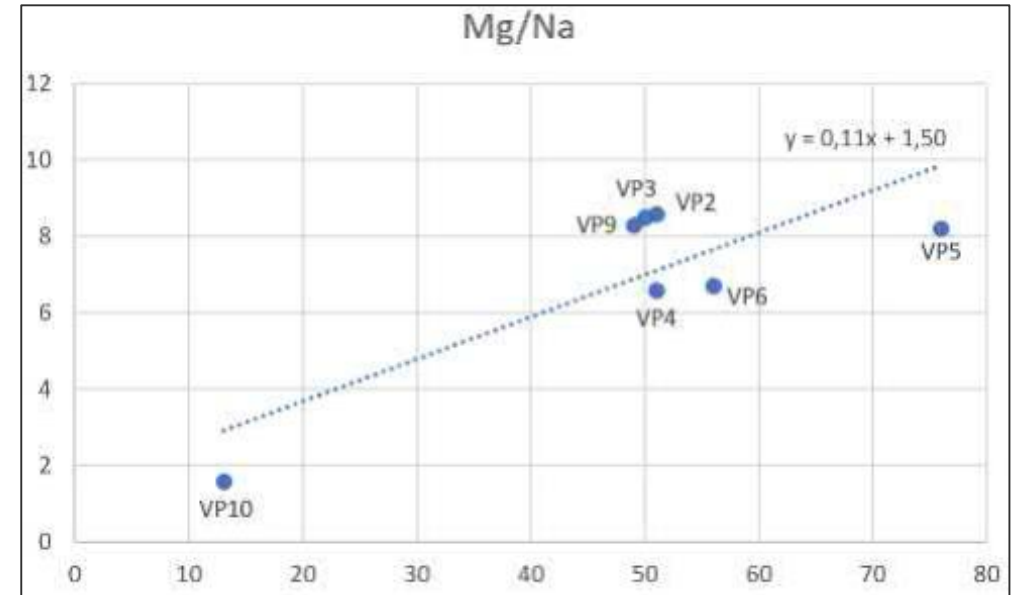

Alle vandprøvers indhold af sum 4 PFAS overskrider grænseværdi for grund-/drikkevand (PFOA, PFOS, PFNA og PFHxS) > 2 ng/l

Fanø – Overfladevand

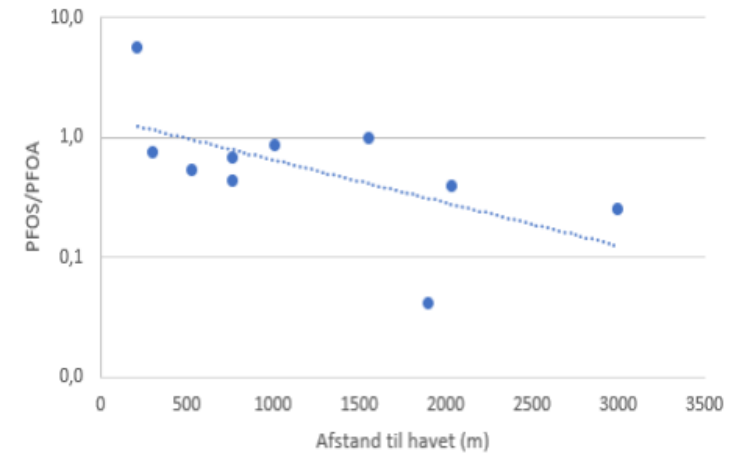
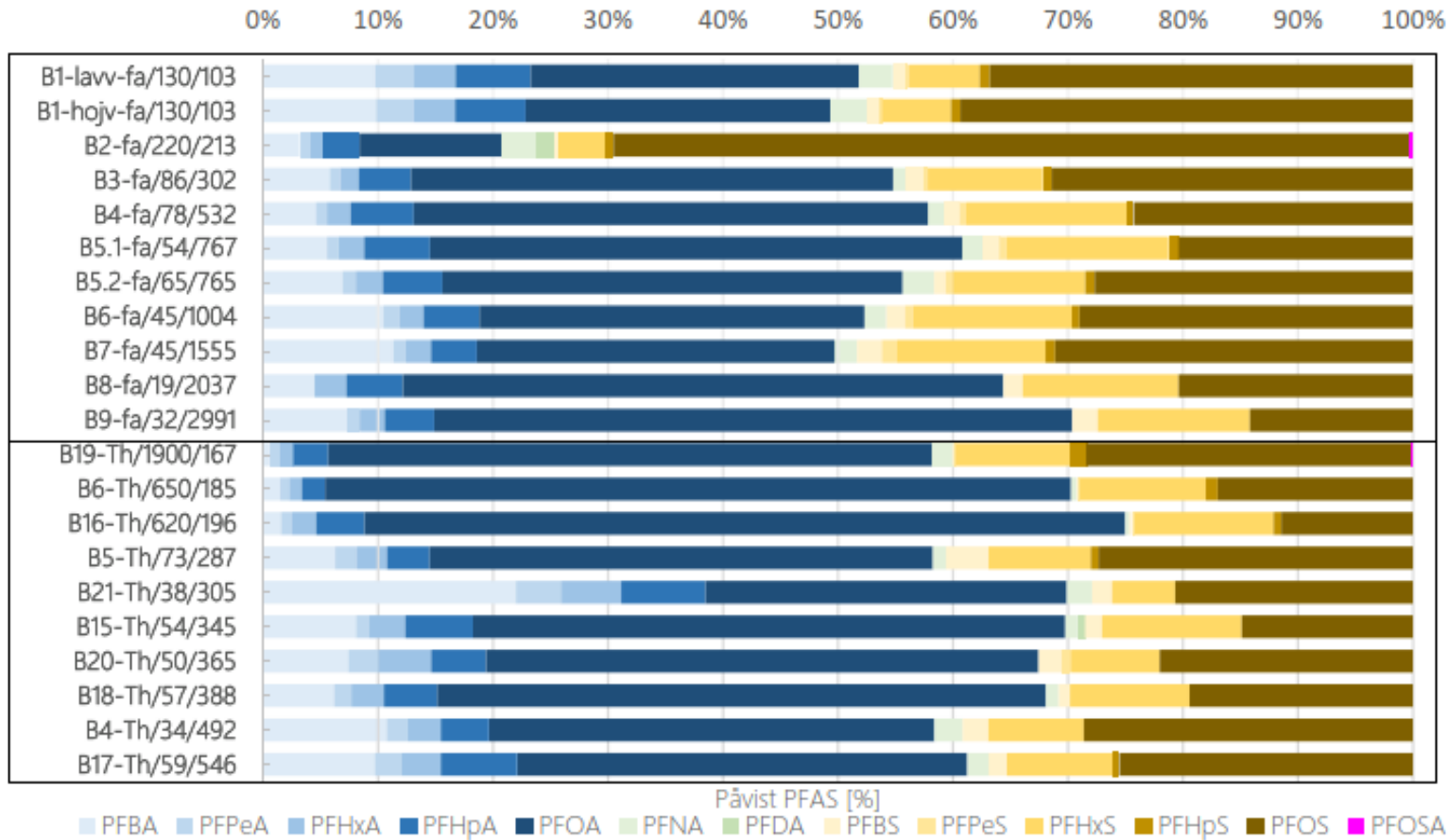
**Alle indhold af PFOS i overfladevand > 0,65 ng/l
(EU vandkvalitetskrav for ferskvand)**

Fanø - Kemisk sammensætning

Grundvand

FANØ

Thyborøn
(Lemvig
kommune)

Dominans af enkeltstofferne PFOA og PFOS samt PFHxS og PFBA for både Fanø og Thyborøn

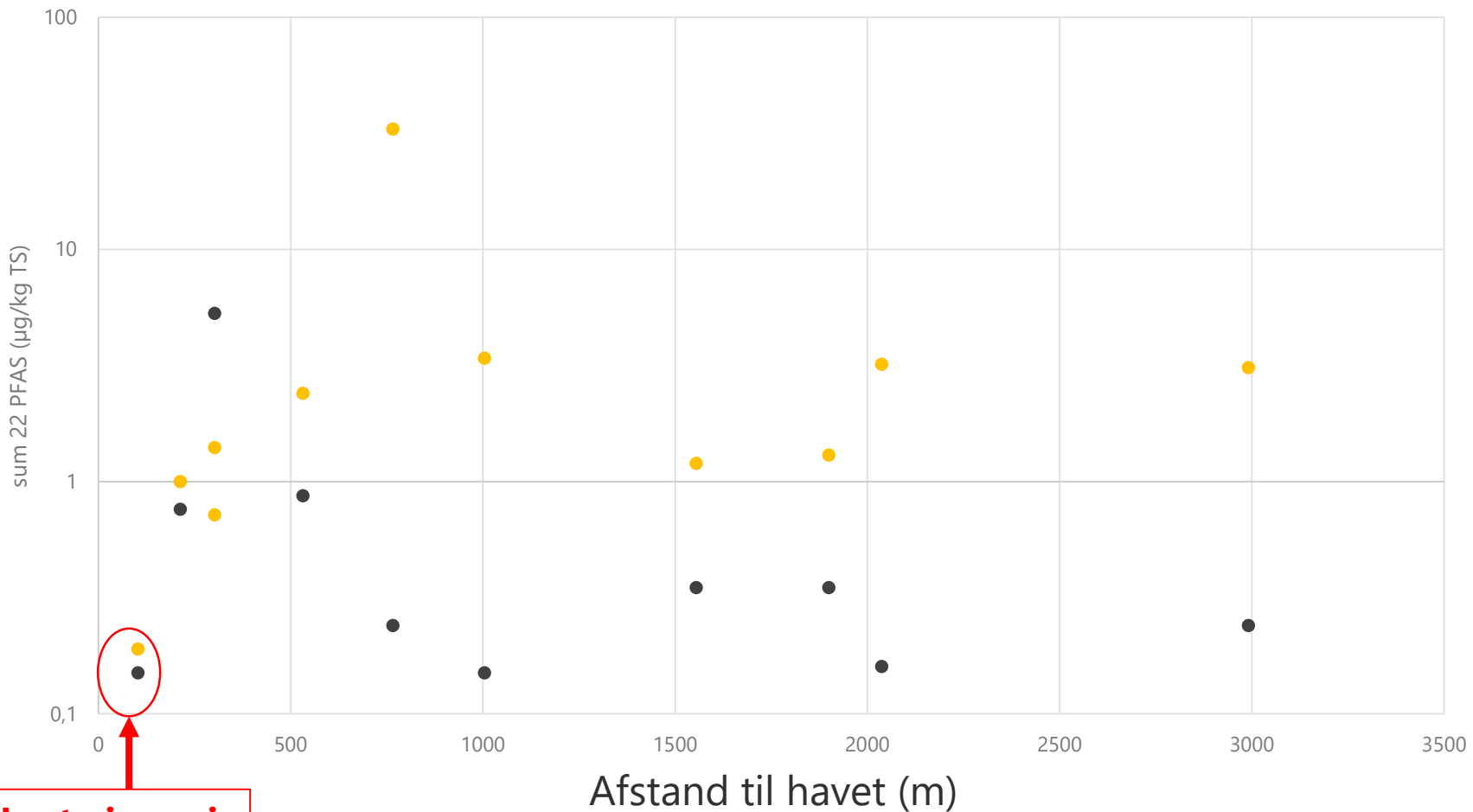
Forhold mellem PFOS og PFOA falder med afstand til kysten

Fanø – Jord

Jord

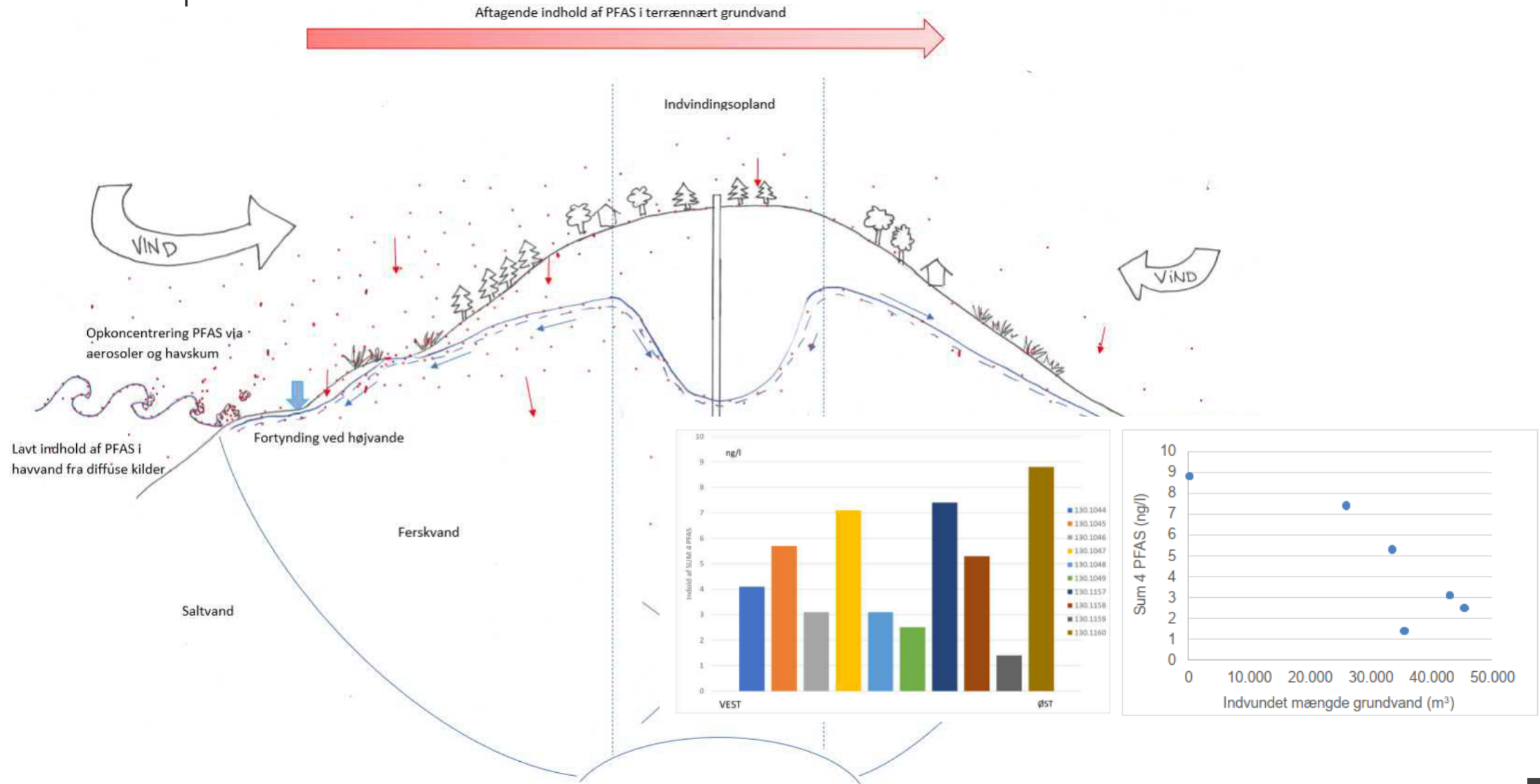
● 0,1 m u.t. ● 0,5 m u.t.

**Lavt niveau i
strandsand!**

Fanø – Konceptuel model

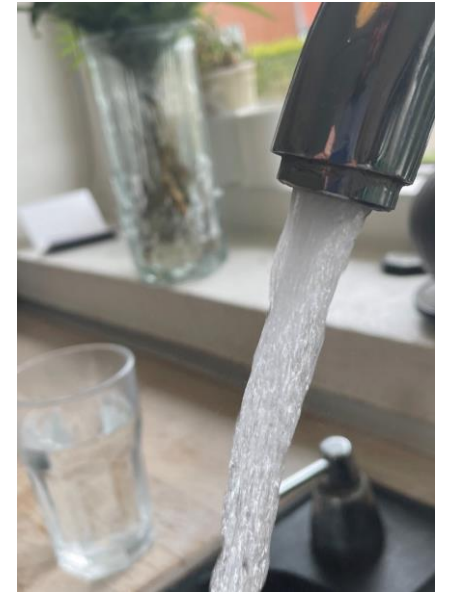

Link til rapport mv.: <https://regionsyddanmark.dk/om-region-syddanmark/presse-og-nyheder/nyhedsarkiv/2023/oktober-2023/ny-rapport-havskum-spreder-pfas-forurening-pa-fano>

Problemstillinger?

Grundvand, drikkevand, spildevand, grundvandssænkning, afgrøder, overskudsjord mv.

- Påvirkning af kystnære vandværker (Fanø, Skagen, Hanstholm m.fl.)
- Private boringer – ukendt problem?
- Grundvandssænkning – afledning til recipient/kloak?
- Håndtering af overskudsjord fra byggeprojekter
- Kystnære arealer med afgræsning
- Indsivende grundvand i kloakker? Kan medføre problemer med forurenede slam samt udledning fra rensningsanlæg

God sammenhæng mellem overfladevand og grundvand – Prøvetagning af overfladevand kan være en billig metode til screening for, om der er et problem.

Spørgsmål?

Anne Bomann Henriksen

Civilingeniør

NIRAS

Østre Havnegade 12

9000 Aalborg

M: 23215455

E: anbh@niras.dk